

Ammophila pubescens Curt. og *Podalonia arenaria*
Lüderw. (Hym., Sphecidae), nye for
den danske fauna.

Af Leif Lyneborg
Zoologisk Museum, København.

Hidtil har der fra Danmark været kendt tilsammen 4 arter af de store gravehvpese af slægterne *Ammophila* Kirby 1798 og *Psammophila* Dahlbom 1842, hvilket sidste slægtsnavn p. gr. af præoccupation skal erstattes med *Podalonia* Spinola 1853. De 4 arter er (se Nielsen 1907, p. 45—46): *Ammophila sabulosa* L., *A. campestris* Latr., *Podalonia viatica* L. (= *hirsuta* Scop.) og *P. affinis* Kirby.

Fra en indsamlingsrejse til Hansted-reservatet i det nordvestlige Thy i sommeren 1961 hjembragte konservatorelev Bo Bindel og forf. bl. a. 14 eksemplarer af gravehvpese tilhørende de to slægter. Materialet viste sig at indeholde 5 arter, nemlig *Ammophila sabulosa* L., *A. pubescens* Curt., *A. campestris* Latr., *Podalonia viatica* L. samt *P. arenaria* Lüderw. Af disse er *pubescens* og *arenaria* nye for den danske fauna, idet den første hidtil har været sammenblandet med *campestris*, medens *arenaria* blev taget for første gang her i landet under besøget i 1961. Af den sjette danske art, *Podalonia affinis* Kirby, er der for øvrigt tidligere (i 1956) taget et par eksemplarer i reservatet, der således rummer en usædvanlig rig fauna af disse dyr.

De 6 danske arter vil kunne adskilles efter følgende nøgle:

1. Bagkropsstilken består af 2 dele: den forreste trinde del dannet af 1. sternit, og den anden bestående af den stærkt sammentrykte 1. tergite, der set fra siden er 3—5 gange længere end høj ved bagkanten. De to dele tilsammen længere end eller af længde som den øvrige del af bagkroppen (*Ammophila* Kirby) 2.
- Bagkropsstilken dannes kun af den trinde 1. sternit, hvorimod 1. tergite, set fra siden, omtrent er af længde som højden ved bagkanten og hos ♀ slutter jævnt op til den øvrige bagkrop, hvorimod den hos ♂ er stærkt sammentrykt (*Podalonia* Spinola = *Psammophila* Dahlbom) 4.
2. Tredie cubitalcelle stillet. Den sorte farve på bagkropsspidsen ikke metalglinsende 3.
- Tredie cubitalcelle ustillet. Den sorte farve på bagkropsspidsen metalglinsende **sabulosa** L.

3. De lange hår på hovedet hos ♂ hvide, hos ♀ gullige. Epinotum groft fjerstribet, ikke granuleret mellem striberne og derfor skinnende. Striberne er tydelige helt til epinotums nederste spids. Mandiblen hos ♀ med det distale fremspring tydelig spidsvinklet. Bagkrop hos ♂: 1. sternit sort, 1. tergite overvejende rødgul, oversiden kun sort ved basis, 2. tergite som regel helt rødgul, undertiden med svag, mørk plet på oversiden. — Bytte: bladhevselarver **campestris** Latr.
- . De lange hår på hovedet hos begge køn sorte. Epinotum finere fjerstribet, med fin granulering mellem striberne og derfor mere mat. Epinotums nederste del ikke stribet, kun granuleret. Mandiblen hos ♀ med det distale fremspring som en retvinklet spids. Bagkrop hos ♂: 1. sternit sort, 1. tergite rødgul med en sort plet, der dækker hele oversiden, 2. tergite rødgul med stor, trekantet, sort plet på oversiden. — Bytte: sommerfuglelarver, i sjældne tilfælde bladhevselarver **pubescens** Curt.
4. Kløernes inderside ved basis med en lille, udstående tand. Epinotum tydeligt fjerstribet **affinis** Kirby
- . Kløernes inderside uden tand. Epinotum ikke tydeligt fjerstribet, men nubret eller med striberne gående uregelmæssigt bølgeformet og mere vandret over 5.
5. Kindbakker tydeligt rødbrune på midten. Fortarseleddene stærkt asymmetriske, børsterne lange og spatelformet udvidet mod spidsen (fig. 1) **arenaria** Lüderw.
- . Kindbakker helt sorte. Fortarseleddene mindre stærkt asymmetriske, børsterne normale (fig. 2) **viatica** L. (**hirsuta** Scop.)

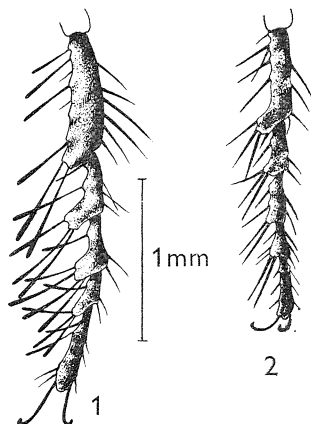

Fig. 1—2. Fortarser af
1. *Podalonia arenaria* Lüderw. ♀ og 2. *P. viatica* L. ♀.

***Ammophila pubescens* Curt.**

Henholdsvis i oktober og december 1945 beskrev schweizeren de Beaumont (1945, p. 468) og hollænderen Wilcke (1945, p. 277) uafhængig af hinanden to europæiske former af *Ammophila*. Den første betragtede formen som en varietet (*alpicola*) af *campestris* Latr., hvorimod Wilcke beskrev den som en særlig art: *adriaansei*. Senere påviste Richards (1946, p. 235), at begge navne er synonyme til *pubescens* Curt., der i England hidtil var stillet som synonym til *campestris* Latr., hvilken sidste art i sin rigtige fortolkning imidlertid slet ikke er påvist fra England.

Zoologisk Museums materiale af *campestris* Latr. s. auct. lod

sig let dele op i de to arter, hvorefter det viste sig, at Latreille's art er sjældnen herhjemme, idet den overvejende del af materialet er at henføre til *pubescens*. Af *campestris* Latr. er hidtil kun kendt 6 ♀♀ og 1 ♂, alle fra det vestlige og nordlige Jylland. Lokaliteterne er følgende: Skagen: 1 ♂ juli 1839 (Schiødte), Hansted-reservatet, Thy: 1 ♀ 21. 6. 1954, 1 ♀ 18. 7. 1956 (begge Worm-Hansen), 1 ♀ 30. 6. 1961 og 1 ♀ 1. 7. 1961 (begge Lyneborg & Bindel), Gindeskov v. Skive: 1 ♀ 5. 7. 1942 (Worm-Hansen) og Stensbæk plantage v. Gram: 1 ♀ 13. 7. 1943 (Worm-Hansen). Af *pubescens* Curt. foreligger der 32 ♀♀ og 17 ♂♂ stammende fra lokaliteter i Jylland samt på Læsø, Anholt, Sjælland og Bornholm. At de to arter forekommer på nøjagtig de samme biotoper blev konstateret i Hansted-reservatet under besøget i sommeren 1961.

Udbredelsen herhjemme af de to arter er i god overensstemmelse med de oplysninger, Wilcke (l. c. p. 278) giver fra Holland, hvor også *pubescens* (*adriaansei*) er den almindeligste art, medens *campestris* er sjældnere og øjensynlig mere sydlig. I England er den egentlige *campestris* endnu ikke påvist, og populationen her skal henføres til *pubescens*; i Sverige har Ander (1951, p. 48) kun kunnet påvise *campestris* fra to lokaliteter, nemlig Slättö Sand (1 ♂) og Helsingborg (1 ♀), medens resten af materialet er *pubescens* (af Ander endnu kaldt *alpicola*, skønt han nævner, at der sikkert findes et ældre navn for denne art, hvilket Richards (l. c. p. 235) allerede havde påvist).

Podalonia arenaria Lüderw.

Denne art synes at have en meget spredt udbredelse. Schmie-deknecht (1930, p. 707) nævner arten fra England (Jersey), Østrig, Pommern og omegnen af Berlin. I august 1944 fandt Kjell Ander (1945, p. 149) arten på Gotland, hvor den blev truffet et par steder i flyvesandsområder. De to danske eksemplarer (begge ♀♀) blev taget i klitområdet ved Isbjerg ret tæt op til Tved plantage i Hansted-reservatet i Thy. Det ene eksemplar blev ketsjet den 29. 6. 1961, det andet taget i en Malaise-fælde opstillet i en klitgryde den 1. 7. 1961. Arten vil sikkert vise sig at forekomme i andre af klitområderne langs den jyske vestkyst og muligvis også andre steder i landet.

Zusammenfassung.

Es hat sich herausgestellt, dass der grösste Teil des dänischen Materials im Zoologischen Museum, Kopenhagen, von *Ammophila campestris* Latr. s. auct. zu *Ammophila pubescens* Curt. (= var. *alpicola* Beaum. = *adriaansei* Wilcke) hinzuführen ist. Von Latreille's Art liegen nur 6 ♀♀ + 1 ♂, aus 4 Lokalitäten im westlichen und nördlichen Jütland, vor, wogegen von *pubescens* 32 ♀♀ + 17 ♂♂ aus Lokalitäten in Jütland sowie aus Läsö, Anholt, Seeland und Bornholm vorhanden sind.

Zwei ♀♀ von *Podalonia arenaria* Lüderw. wurden am 29. Juni und 1. Juli 1961 in den Dünen im Naturreservat Hansted im nordwestlichen Thy, Jütland, gefunden.

Beide Arten sind nicht früher aus Dänemark bekannt geworden. Übrigens wurden alle drei Arten gleichzeitig an derselben Lokalität im Hansted-Reservat gefunden (29. 6.—1. 7. 1961).

Litteratur.

- Ander, Kjell, 1945: *Psammophila arenaria* Lüderw. (Hym. Acul.), en för Sverige ny sandstekel. — Opusc. Ent. 10 p. 149.
- , 1951: *Ammophila campestris* Latr. und *alpicola* Beaum. in Schweden. Opusc. Ent. 16 p. 48.
- Beaumont, J. de, 1945: Notes sur les Sphecidae de la Suisse. Première série. — Mitt. schweiz. ent. Ges. 19 p. 467—481.
- Nielsen, J. C., 1907: Gravehvpese og Gedehamse. — Danmarks Fauna 2. København.
- Richards, O. W., 1946: On the identity of the British sand-wasp hitherto known as *Ammophila campestris* Latr. (Hym., Sphecidae). — Ent. mon. Mag. 82 p. 235—36.
- Schmiedeknecht, Otto, 1930: Die Hymenopteren Nord- und Mitteleuropas. Jena.
- Wilcke J., 1945: *Ammophila adriaansei* n. sp. — Ent. Bericht. 11 p. 277—78.
-